

Mest uitscheppen vanwege noordse woelmuis

Veehouder Simon Ruiters heeft de noordse woelmuis nog nooit gezien in zijn weilanden. De muis is schuw en toont zich niet snel aan het publiek. Maar het diertje en het veenmosrietland zorgen er wel voor dat de zeven veehouders hun 800 hectare weiland vanaf dit voorjaar alleen nog maar met de hand mogen bemesten. Een uitspraak van de Raad van State ligt daaraan ten grondslag. Ruiters vreest dat de uitspraak straks verder zal strekken dan de Eilandspolder (Noord-Holland).

Geesje Rotgers

NOORDSE WOELMUIS

Een hoge aaibaarheidsfactor kan dit fraaie diertje niet worden ontzegd.

Foto: Vildaphoto / Rollin Verlinde

bemesten. Met hun drijfmestinjecteurs mogen zij niet meer zonder meer het land op, omdat die schade zouden toebrengen aan de flora en fauna in het gebied. Betekent dit dat paard-en-wagen weer zijn intrede moet doen in het Noord-Hollandse landschap? "Voor ons wordt het eerder de mestboot. De Eilandspolder is immers zeer rijk aan water", zegt veehouder Ruiters. Natuurlijk doet Ruiters er alles aan om de in zijn ogen absurde eis van tafel te krijgen. Maar tot nu toe viel hem dat bitter tegen. De hoogste juridische macht, de Raad van State, vond de nieuwe 'mestregel' zo gek nog niet. (Zie kader op pagina 6 voor de uitspraak van 19 januari 2012).

Provincie Noord-Holland verrast

Net als veehouder Ruiters, was ook de provincie Noord-Holland verrast door de uitspraak van de Raad. Een woordvoerder van de provincie: "Wij hebben als provincie een uitspraak van de Raad van State gekregen. Die stelt dat wij per keer dat drijfmest wordt uitgereden en geïnjecteerd, een aparte vergunning moeten afgeven. Dit betekent een enorme werklast voor ons, maar vooral ook voor de boer." Bovendien kan elke vergunning worden aangevochten en dat laatste is de plaatselijke natuurorganisatie Open Polders, gesteund door de landelijke Faunabescherming, zeker van plan. Zij lieten weten iedere vergunning te zullen aanvechten. "Er is nu een onwerkbaar situatie ontstaan", aldus de woordvoerder van de provincie Noord-Holland.

Faunabescherming gaat het niet ver genoeg

Harm Niesen, voorzitter van De Faunabescherming, ziet de uitspraak van de Raad van State als een klein stapje vooruit. Niesen wil absoluut geen machines in het natuurgebied zien. "De Eilandspolder is een natuurreservaat en géén landbouwgebied. Bovendien is het een vaargebied dat alleen met de boot bevaren mag worden", vindt Niesen. "De boeren zullen hun koeien dus met de boot moeten verplaatsen en de mest met de hand moeten verspreiden." Ook de tachtig bruggen en dammen in het gebied zijn De Faunabescherming een doorn in het oog. "Vanwege de noordse woelmuis – die duldt geen concurrentie van andere muizensoorten. Via de bruggen en dammen kunnen andere muizensoorten het

gebied in", legt Niesen uit. Ook de zeer zeldzame trilvenen, waarvan enkele stukjes van tezamen 0,2 hectare in het ruim 1.000 hectare metende gebied zijn aangetroffen, verdragen geen boerenbedrijvigheid, volgens Niesen. Tot nu toe lijkt de Raad van State mee te gaan met Niesen.

Onderschat natuurbeschermer niet

Harm Niesen van De Faunabescherming koos al vaker de gang naar de rechter. "De aanleg van dammen en bruggen in het gebied hebben wij via de rechter stil laten leggen omdat het beheersplan nog niet was goedgekeurd." De Faunabescherming bestaat uit een kleine groep vrijwilligers. Niesen en zijn rechterhand secretaresse Pauline de Jong verzetten het leeuwendeel van het werk. Niesen schat jaarlijks enkele tienduizenden euro's uit te geven aan juridische procedures. Hij noemt dit veel geld. De pecunia worden bijeengebracht door donateurs. Niesen: "Wij ontvangen geen enkele subsidie. Procederen is voor ons vrijwilligerswerk en gelukkig kunnen wij het meestal af zonder advocaat." Niesen is van huis uit docent in het middelbaar beroepsonderwijs en tegenwoordig gepensioneerd. Het bedrag dat De Faunabescherming kwijt is, staat in schril contrast met wat de aangeklaagde partij en kwijt zijn. In de Eilandspolder probeerde consultant Job van de Berg van adviesbureau DHV, in opdracht van de provincie, de partijen in de Eilandspolder op één lijn te brengen. Het traject kostte in totaal 200.000 euro. Het werkstuk belandde vrijwel meteen in de prullenbak. Niesen: "Hier konden wij helemaal niets mee, wij werden er niet in gekend." Niesen verwacht met de boeren in de Eilandspolder niet tot overeenstemming te zullen komen. De weg naar verdere juridische procedures lonkt. Op de uitnodiging van de provincie Noord-Holland tot samenwerking, ging Niesen niet in.

Geen monitoring

De Eilandspolder is in 2004 door EL&I in Brussel aangemeld voor vogels zoals de lepelaar en de smient. Voor de vogels is er sprake van toetsbare uitganggegevens, aldus Nico Gerrits (INCAconsult). Voor de noordse woelmuis en het veenmosrietland is daarentegen niet officieel vast te stellen of de huidige staat slechter, gelijk of beter is dan in 2004. Een onderbouwde 'nulmeting' ontbreekt en van monitoring van beide soorten is geen sprake. Het effect op deze soorten van het gebruik van de polder door agrariërs is daardoor niet te bepalen.

PLATTEGROND EILANDSPOLDER

De Eilandspolder meet ruim 1.000 hectare. Het waterrijke veenweidegebied is voor een belangrijk deel in gebruik bij agrariërs.

De vraag rijst hoe het mogelijk is dat enkele enthousiaste vrijwilligers (De Faunabescherming voert de procedures in hoofdzaak met twee vrijwilligers) zoveel invloed kunnen hebben op de Raad van State. Het antwoord is eenvoudig: de Nederlandse Natuurbeschermingswet gaat uit van het 'nee, tenzij'-principe. Niets mag in het natuurgebied, tenzij is bewezen dat de handeling geen schade toebrengt aan de natuur. Wanneer Niesen aankaart dat de machines op het land schade toebrengen aan de fauna, dan ligt de bewijslast bij de tegenpartij. De vergunningverlener (en de boeren) moet met wetenschappelijke bewijzen komen dat het handelen geen schade veroorzaakt aan onder meer de stand van de noordse woelmuizen. Slechts één enthousiaste natuurbescherming kan zo de bedrijvigheid in een groot gebied stil leggen en vele ambtenaren en adviesbureaus aan het werk houden.

Wie adviseerde EL&I over noordse woelmuis?

Het steekt Harm Niesen van De Faunabescherming dat zijn organisatie niet is geconsulteerd voor het opstellen van de lijst met te beschermen

soorten in de Eilandspolder. "Wij weten niet wie de soorten heeft aangewezen, met ons is in ieder geval niet gepraat." Ook veehouder Ruiter tast hier in het duister. "Wij hebben vaak gevraagd hoe de beschermde soortenlijsten tot stand zijn gekomen. Een antwoord kwam er nooit. Met name over het veenmosrietland is veel discussie. Pas vele jaren nadat het op de lijst is gezet, hebben ecologen na flink zoeken in het gebied een paar huiskamergras stukjes aangetroffen." Ook de provincie Noord-Holland zegt geen bemoeienissen te hebben gehad met de aanwijzing van gebieden en soorten. "Het was de taak van het Rijk om aanwijzingsbesluiten te nemen over de te beschermen habitats en soorten", aldus de woordvoerder van de provincie. In de Tweede Kamer is het antwoord evenmin beschikbaar. Afgelopen najaar vroeg SGP-Tweede Kamerlid Elbert Dijkgraaf aan staatssecretaris Bleker om de ecologische onderbouwing van de Natura 2000-gebieden prijs te geven. Bleker antwoordde op 25 november 2011 dat er wel een ecologische beoordeling plaatsvond, maar dat deze nooit op schrift werd gesteld. Dat is onverteerbaar voor de veehouders in de Eilandspolder,

gezien de enorme consequenties voor de economische sectoren.

Om na te gaan hoe de soortenlijsten tot stand zijn gekomen, en in welke mate ze zijn onderbouwd, kiest V-focus de noordse Woelmuis als voorbeeld. Het ministerie van EL&I houdt ons desgevraagd voor dat er uitgebreide consultatierondes zijn geweest met veel betrokken partijen. Een belronde langs die partijen geeft een ander beeld.

Op zoek naar de ecologische onderbouwing

Volgens een evaluatie van het natuurbeleid door de Vrije Universiteit van Amsterdam (2009) is het een kleine elite van ecologen geweest, met allen belangrijke posities bij overheid, wetenschap en natuurorganisaties, die een flink stem-

plaatselijke natuurverenigingen." Zustervereniging Ravon deed hetzelfde voor de reptielen en vissen en Floron voor de planten. De gegevens van de verenigingen werden afgestaan aan Het Natuurloket (Nationale Databank Flora en Fauna) dat gesubsidieerd werd door het ministerie van EL&I. "Ook onze gegevens over de noordse woelmuizen in de Eilandspolder is hier opvraagbaar", aldus de woordvoerder van de Zoogdierenvereniging. Het Natuurloket is tegenwoordig onderdeel van de door EL&I ingestelde Gegevensautoriteit Natuur, die tot 2012 gesubsidieerd werd door EL&I.

Gegevensautoriteit Natuur weinig scheutig

Over hoeveel noordse woelmuizen gaat het hier eigenlijk? De Gegevensautoriteit Natuur stelt

GEGEVENS AUTORITEIT NATUUR VRAAGT HOOFDPRIJS VOOR INFORMATIE

pel hebben gedrukt op het natuurbeleid. Wie behoorden tot dat kleine clubje? Staatsbosbeheer wordt genoemd als een van de 'elite-partijen'. Deze laat weten dat de vaststelling van de soorten het werk was van het ministerie van EL&I. Staatsbosbeheer was daar niet bij betrokken. De 'faunalijsen' zouden volgens Staatsbosbeheer tot stand zijn gekomen op basis van aanbevelingen van de particuliere Zoogdierenvereniging. De woordvoerder van de Zoogdierenvereniging bevestigt dat Brussel en het ministerie van LNV de vereniging destijds hebben verzocht om onderbouwende informatie voor alle beschermde zoogdiersoorten, waaronder de noordse woelmuis. "Wij hebben de leefgebieden van de beschermde zoogdiersoorten eerst beschreven, daarna hebben we gekeken welke gebieden aan die kwalificaties voldeden en vervolgens is vastgesteld of de soort er voorkwam. Dat laatste door zelf ter plaatse te gaan kijken of door navraag bij

zich tot doel om de beschikbaarheid, betrouwbaarheid en volledigheid van natuurgegevens te bevorderen. De Gegevensautoriteit blijkt echter minder scheutig met informatie dan zijn doelstelling doet vermoeden. De redactie wil gegevens opvragen over de aantallen noordse woelmuizen in de Eilandspolder, vanaf 2000 tot en met 2011. Een behulpzame medewerkster vertelt dat alleen op bestelling wordt geleverd. Het tarief bedraagt 275 euro per vierkante kilometer. Voor de ruim 1.000 hectare grote Eilandspolder lijkt dat een begroterlijk antwoord te gaan worden. De Gegevensautoriteit Natuur constateert in tweede instantie dat er slechts weinig gegevens over de noordse woelmuis in de Eilandspolder in de databank zitten. Alle gegevens zijn afkomstig van de Zoogdierenvereniging en enkele vrijwilligers. Gezien de beperkte data wil de Gegevensautoriteit die verstrekken voor 'slechts' 2.000 euro.

CONCLUSIE

Het ministerie van EL&I gebruikt(e) als ecologische onderbouwing van zijn beschermde flora- en faunalijsen voor Natura 2000-gebieden voor een belangrijk deel waarnemingen van enthousiaste vrijwilligers die zijn aangesloten bij natuurverenigingen. Die bevindingen liggen opgeslagen in een databank van de Gegevensautoriteit Natuur. De financiële drempel om gegevens uit deze databank te raadplegen is zo hoog dat de databank als 'besloten' moet worden beschouwd. Hierdoor is niet te controleren of genomen maatregelen bijdragen aan het behoud van soorten. Verder valt op dat partijen die de amateurwaarnemingen juridisch willen aanvechten, met aantoonbare (wetenschappelijke) bewijzen moeten komen. Dit suggereert onbalans in de regelgeving.

Of de recente uitspraak van de Raad van State (zie kader links) bijdraagt aan de instandhouding van soorten in de Eilandspolder weten noch de veehouders, noch Faunabescherming en noch provincie Noord-Holland. Het heeft er veel van weg dat EL&I en de Raad van State de flinterdunne ecologische onderbouwing proberen te verstevigen met jurisprudentie.

De vragen zonder antwoorden hebben de sfeer in de Eilandspolder er niet fijner op gemaakt. Na decennia van goede samenwerking voor de natuur, trekken voor- en tegenstanders nu tegen elkaar ten strijde. De plaatselijke supermarkt wordt door sommigen gemeden om elkaar niet tegen het lijf te lopen. Er werden borden in tuinen geplaatst met weinig flatterende woorden...

Uitspraak Raad raakt ook veehouders in/nabij andere Natura 2000-gebieden

Op 19 januari 2012 deed de Raad van State een uitspraak in de zaak 'Eilandspolder'. De uitspraak komt erop neer dat op alle gronden in dit Natura 2000-gebied, waarvan het beheer na 2004 in andere handen is overgegaan, drijfmest uitrijden en injecteren niet meer mag zonder vergunning. In dat geval zou geen sprake zijn van bestaand gebruik. De uitspraak van de Raad lijkt in te houden dat vaste mest wel zonder vergunning uitgereden mag worden. De uitspraak beperkt zich tot drijfmest. Vaste mest is op veel rundveebedrijven echter minimaal aanwezig. Ook zou het anders aanwenden van drijfmest dan met rijdend en injecterend materieel volgens de letter van de uitspraak zijn toegestaan zonder vergunning.

Omdat natuurorganisaties al hebben aangegeven iedere vergunning aan te zullen vechten, is het zeer de vraag of bemesten (en dus beweden) in de Eilandspolder nog mogelijk blijft. Dat de uitspraak van de Raad van State consequenties gaat krijgen voor andere gebieden in

Nederland, is volgens beleidsmedewerker Gerbrand van 't Klooster van LTO Noord niet uit te sluiten. Is het inderdaad de bedoeling van wetgever EL&I dat bemesten van akkers in en nabij Natura 2000-gebieden vergunningplichtig wordt? "Nee", antwoordt de EL&I-woordvoerder. "In het wetsvoorstel natuurbescherming zal het mest uitrijden, ongeacht of er sprake is van bestaand gebruik of niet, zonder meer worden vrijgesteld van de vergunningplicht. Voor zover mest uitrijden nu wel onder de vergunningplicht valt, is het zaak om de PAS en de beheersplannen zo snel mogelijk af te ronden. Met de PAS wordt ecologisch onderbouwd of de combinatie van depositiedaling en herstelmaatregelen voldoende is om verslechtering door mest uitrijden tegen te gaan. En in de beheersplannen kan het mest uitrijden vergunningvrij worden gemaakt." Zover is het nog niet. Voorlopig zitten de veehouders in de Eilandspolder in een lastige situatie.